

Katedra sociologie a andragogiky na FF UP Olomouc

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra sociologie a andragogiky

Bakalářská práce

Vít Raška

Sociální práce

Zdroje příjmů a finanční strategie živitelů velkých
křesťanských rodin

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Doc. PhDr. **Dušan Lužný, Dr.**

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Zdroje příjmů a finanční strategie živitelů velkých křesťanských rodin vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci 28.3.2014

Podpis

Vít Raška

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu doc. PhDr. Dušanovi Lužnému, Dr. za odborné vedení a pozitivní přístup v průběhu psaní.

Obsah

1	Úvod	5
2	Teoretická část.....	6
2.1	Cíle práce	6
2.2	Funkce rodiny	7
2.3	Finanční strategie rodin	8
2.4	Faktory a mechanismy ovlivňující reprodukční chování a participaci na trhu práce	9
2.4.1	Mikrosociální přístup	11
2.4.2	Makrosociální přístup.....	11
2.4.3	Rodičovské plány a jejich realizace	11
2.5	Křesťanská rodina.....	12
2.5.1	Prostředí.....	13
2.5.2	Katolické učení o rodině.....	13
2.5.3	Pohled Katolické církve na předávání života v encyklikách.....	14
2.5.4	Pohled Katolické církve na předávání života v Katechismu katolické církve	15
2.6	Postavení muže a ženy v katolické rodině.....	16
3	Empirická část	18
3.1	Kritéria výběru respondentů	18
3.1.1	Způsob oslovení respondentů.....	18
3.2	Výzkumný předpoklad č. 1	19
3.3	Výzkumný předpoklad č. 2.....	20
3.4	Výzkumný předpoklad č. 3.....	21
3.5	Metody sběru dat	21
3.6	Výzkumné otázky	24
3.7	Popis dotazovaných rodin.....	25
3.8	Odpovědi na výzkumné otázky k cíli č. 1.....	27
3.9	Odpovědi na výzkumnou otázku k cíli č. 2	33
3.10	Výzkumné otázky k cíli č. 3.....	35
4	Závěr.....	38
5	Zdroje	41

1 Úvod

Mít hodně dětí byla dříve často norma a to z důvodů náboženských, praktických a velkou roli hrála i nepřítomnost spolehlivé antikoncepce. Mít málo dětí bylo dřív považováno za sociální deviaci, často za Boží trest. Naopak hodně dětí bylo znamením Božího požehnání. Dnes je situace taková, že za sociální deviaci se považuje mít více dětí, než je běžnou normou, která je podstatně nižší než dřív. Ještě nikdy v historii nebyly takové možnosti plánování porodnosti jako dnes. Rozvoj hormonální antikoncepce v šedesátých letech dvacátého století dává dnes párům možnost prakticky se rozhodnout kolik dětí chtějí mít. I dnes se ale vyskytují rodiny s velkým počtem dětí. Jsou rodiny, které si to takto plánovaly a rodiny, u kterých k tomu došlo nechtěně, ať už z jakýchkoliv důvodů. Tato práce je zaměřena na ty, které si tuto variantu zvolily. Ve své práci se budu zabývat právě rodinami s více dětmi, a to rodinami římských katolíků. Pokud tedy v textu budu psát o křesťanské rodině, nebo nauce, budu tím myslet rodiny římských katolíků a nauku této církve. Zaměřovat se budu na to, jaké finanční strategie používají a jaké mají zdroje příjmů. V naší zemi, která se někdy označuje jako ateistická, jsou podobné rodiny obzvláště výjimečné. Na římské katolíky se zaměřuji z důvodu, že z církvi známých podporou vícečetných rodin jsou u nás římsští katolíci nejpočetnější a pro výzkum dostupní. Metoda výzkumu je kvalitativní a dotazuji se v ní na ekonomické zdroje a strategie, také na počet a stáří dětí, důvod takového počtu dětí a subjektivní pocit ztráty nebo zisku z takové situace plynoucí. Snad má práce poslouží k pochopení potřeb těchto rodin. Již před dokončením jsem byl požádán, abych výsledky práce předal Holešovskému Centru pro rodinu, kterému budou nápomocné v mapování situací u velkých křesťanských rodin.

2 Teoretická část

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Úvodní část je věnována teoretickému uchopení problému. V té se věnuji definování křesťanských rodin a jejich prostředí, učení římskokatolické církve týkajícího se rodin a nástinu, různých finančních strategií českých rodin.

2.1 Cíle práce

Prvním cílem je prozkoumání výzkumného předpokladu, že rodiny s větším počtem dětí, jsou stejně jako ostatní rodiny spokojené s tím, jak dělí svůj čas mezi rodinu a zaměstnání.

Domnívám se, že děti jsou pro křesťanské rodiny prioritou a čas si na ně udělají i přes vědomé zhoršení své finanční situace. Navíc očekávám, že většina rodin bude tradičně patriarchálních a ženy budou převážně doma s dětmi.

Druhým cílem mé práce je prozkoumání výzkumného předpokladu, že u početnějších rodin je subjektivní hodnocení ekonomické situace horší než u méně početných rodin.

Myslím, že bez ohledu na skutečný stav finanční situace si rodiny budou připadat chudší. Vycházím z toho, že rozdíl ve vnímání této situace je už znatelný u rodin s jedním a dvěma dětmi a že bude s přebývajícím počtem dětí narůstat.

Třetím, vedlejším cílem mé práce, je prozkoumání předpokladu, že tyto rodiny si větší počet dětí zvolily jako svou prioritu už před svatbou a nereagovaly dalšími dětmi až na vhodné finanční zabezpečení.

2.2 Funkce rodiny

Nejprve bych rád zmínil základní funkce rodiny. Není totiž možné tvrdit, že jedinou funkcí rodiny je plození a výchova dětí. Některé z funkcí rodiny by dokonce nadprůměrným počtem dětí mohly být ohroženy.

O funkcích rodiny napsali např. Kraus a Poláčková (2001, str. 79): *„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, dále se stará o výživu a socializaci svých členů a o jejich zdraví. Rodina předává svým potomkům kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti. Je to především reprodukce obyvatelstva.“*

Je zřejmé, že kdyby se celá generace dohodla na neplození potomků, lidstvo by bylo na svém konci. Funkce rodiny lze rozdělit do několika kategorií.

a) Biologicko – reprodukční

Jak upozorňují, tato funkce se dotýká jak společnosti, tak i partnerů v rodině. Společnost potřebuje děti. Rozmnožování a předání genů je jedním ze základních instinktů jedince. Dříve bylo jednou z hlavních funkcí rodiny také regulovat sexualitu ve společnosti – tato funkce dnes spíše slábne.

b) Sociálně – ekonomická

Někteří členové rodiny se zapojují do produkce. Všichni jsou ale konzumenti výroby jiných, což prospívá ekonomice státu. Rodina je celkově velmi důležitá pro tržní systém. Rodina, a to často i širší, se stává, díky své časté solidaritě mezi svými členy, jistým nárazníkem před akutními životními (např. ekonomickými) krizemi.

c) Socializačně – výchovná

Pro děti má tato užší vztažná sociální skupina jen obtížně nahraditelný

význam. Po celou dobu výchovy, kdy je dítě připravováno na samostatný život, je rodinou formováno ve všech oblastech. Dnes, kdy se rychle mění doba, se ale i děti stávají v určitém smyslu učiteli svých rodičů. (Kraus, Poláčková, 2001, str. 79-81)

Jednou z funkcí rodiny je dávat svým členům a společnosti záruku bezpečí a stability: *„Rodina představuje sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj a pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením.“* (Možný, 1999, str. 13)

Dále bychom mohli uvést např. emocionální, relaxační a jiné funkce rodiny.

V této bakalářské práci se zabývám hlavně sociálně – ekonomickou funkcí rodiny a jejím vlivem na biologicky-reprodukční funkci.

2.3 Finanční strategie rodin

Aby manželé naplnili všechny funkce rodiny včetně ekonomické, jsou často tlačeni, nebo sami chtějí, do plné zaměstnanosti. Problémem dnešní rodiny se tedy stává nedostatek času a jeho rozvržení mezi všechny priority manželů: *„Rodina se tak stává místem, kde se trvale žongluje mezi požadavky povolání, tlaky na vzdělání, povinností vůči dětem a jednotvárnou domácí prací.“* (Beck, 2004, str. 118)

Tato skutečnost je v posledních letech velmi rozšířená a také zkoumána.

„Napětí mezi rodinou a zaměstnáním je v současné době frekventovaným tématem debat nejen uvnitř jednotlivých rodin, ale i na politické scéně a v podnikatelských kruzích. Ve veřejnosti a mezi politiky, ale také v jednotlivých

firmách se hovoří o potřebě harmonizovat vztah mezi oběma sférami a o způsobech jak to efektivně učinit. Toto napětí i snahy o jeho eliminaci se také staly frekventovaným předmětem rozsáhlého výzkumného bádání sociálních věd v širokém spektru od human resources, před gender studies, až po sociologii. Sociologii zajímá především zdroj růstu napětí mezi sférou rodinnou a sférou zaměstnání. (...) Zajímá ji ale též sociální podmíněnost tohoto napětí obecně a genderová podmíněnost specificky - jeho různá podoba, odlišnost v jeho zdrojích a důsledcích v různých sociálních vrstvách a mezi muži a ženami.“ (Mareš, 2006, str. 19)

V této práci se zabývám velmi specifickou skupinou, u které lze očekávat jisté odchýlení od průměrných rodin. Rád bych vysledoval, v čem se liší postup při řešení tohoto napětí. Jak dosáhnout uspokojující materiální jistoty a zároveň naplnění ideálního počtu dětí.

2.4 Faktory a mechanismy ovlivňující reprodukční chování a participaci na trhu práce

Níže uvedené faktory a mechanismy mohou být zásadní při rozhodování o počtu dětí, které by si rodina přála a které bude reálně mít (mezi těmito dvěma čísly, je často zásadní rozdíl).

Výše jsem uváděl, že se motivace k většímu počtu dětí střetávají s řadou protichůdných motivací. V Evropě (a jiných průmyslových zemích) postupně klesá fertilita. Jedním z důvodů je i to, že se podařilo snížit dětskou úmrtnost. To v podstatě znamená, že společnost potřebuje menší fertilitu k tomu, aby se dospělosti (a tedy pohlavní i sociální zralosti) dožil stejný počet jedinců jako za dřívějších dob. Fertilita ale klesla tak výrazně, že je zřejmé, že tento důvod nemůže být jediným.

„Je třeba poznamenat, že tento trend je součástí komplexnější změny rodinných forem a rodinného chování: v devadesátých letech minulého století silil v Evropě rovněž trend k nízké sňatečnosti, zvýšení průměrného věku pro vstup

do manželství a průměrného věku žen při prvních porodech, trend k vysoké rozvodovosti a k pluralizaci forem soužití, rostl počet neúplných rodin a dětí narozených v neúplných rodinných, jakož i počet mimomanželských porodů. (...) S procesy proměny rodiny a poklesu fertility jsou spojeny další celospolečenské pohyby. V průběhu devadesátých let se projeví v celé Evropě silné globalizační (a v postkomunistických zemích i tržně transformační) tlaky, jež učinily model rodiny s jedním zaměstnaným členem jednoznačně neudržitelný: tyto tendence byly mimo jiné též důsledkem růstu nezaměstnanosti, destrukce konceptu rodinné mzdy a důsledkem mnohých omezení dávek i služeb poskytovaných dříve rodinám ze strany sociálního státu. V tomto období výrazně narostla participace žen na trhu práce a rodina dvou pracujících členů se stala všem zřetelnou sociální normou. Současné technologické změny a nová ekonomika služeb vytvořily na sklonku dvacátého století nové příležitosti pro uplatnění žen na trhu práce a rostoucí poptávka po jejich účasti, když naproti tomu příležitosti v uplatnění mužské práce upadaly, stejně jako se poněkud oslabila mužská tradiční role živitele. Rostoucí konzumní aspirace a pracovní uplatnění přitom účast žen na trhu práce zvýšily. „(Sirovátka (2), 2006, str.77-78)

I tyto důvody jistě vedou k tomu, že se fertilita výrazně snížila. Tím větší by mělo být pnutí mezi těmito motivacemi a motivacemi vedoucími k většímu počtu dětí. I v případě, že si někdo zvolí za životní cíl velkou rodinu (a vědomě se tím zříká jiných možností – např. kariéry, konzumního stylu života), může to mít v řadě případů ztíženo. Hovoří se o sociální deceleraci. Prodlužování školní docházky a zaměstnanost ženy jako prostředku proti chudobě rodiny můžou i u manželů toužících po mnoha dětech oddálit rozhodnutí pro první dítě.

Podle Sirovátky rozlišujeme mikrosociální a makrosociální přístup k problematice nízké fertility. (Sirovátka (2), 2006, str. 82 – 87)

2.4.1 Mikrosociální přístup

Mikrosociální přístup vysvětluje tradiční chování členů domácnosti. Tedy kalkuluje s náklady a zisky vyplývajícími z plození a výchovy dětí. To vede k interpretaci, že za sníženou fertilitou jsou zvýšené náklady na dítě a menší rodinné příjmy v důsledku jejich výchovy. Mluví se o neekonomických ztrátách, které mají vliv na rozhodování, např.: ztráta některých životních možností. Na opačné straně může stát „zisk“ z dítěte ve formě emocionálních a sociálních vazeb.

2.4.2 Makrosociální přístup

Makrosociálních přístupy hovoří o teorii sobeckosti. Tato teorie ukazuje na posun hodnot k těm individualistickým. Neochota obětovat část svého pohodlí, vzdát se mnohých možností, které přináší individuální styl života. S přibývajícím rozvody má svůj podíl na neochotě se vázat a mít děti i strach ze selhání rodinného modelu, který mohli jedinci vidět u vlastních rodičů. K těmto vlivům můžeme dále zařadit rodinnou politiku státu. Na hodnotu fertility má vliv, jak stát přistupuje k rodinám, jak vhodné vytváří prostředí pro rodiny. Z minulosti si lidé v České republice pamatují některé aspekty rodinné politiky státu, ke kterým patřily např. bezúročné půjčky pro mladé manžele. Nedostatečná podpora rodiny státem může být jedním z faktorů pro klesající fertilitu.

2.4.3 Rodičovské plány a jejich realizace

V České republice dochází k postupnému snižování plodnosti v nejmladších věkových skupinách. Zvyšuje se také průměrný věk ženy pro první porod. Důvodů je mnoho, může mezi ně patřit výše zmíněná sociální decelerace, ale třeba i zvyšování průměrně dosaženého vzdělání Čechů. S vyšším vzděláním totiž roste věk, který jedinec považuje za ideální pro narození prvního

potomka. Posunutí věkové hranice pro první dítě je přitom důležitý faktor ovlivňující počet dětí v rodině.

Většina Čechů považuje za ideální počet dětí v rodině dvě. Je to dlouhodobý a konzistentní postoj společnosti. Názor na tuto otázku se ale liší v závislosti na věku dotazovaného (starší lidé by preferovali větší počet dětí), vzdělání a samozřejmě světonázoru. Obecně se dá říct, že čím více tradičně se lidé chovají v partnerských vztazích, tím větší počet dětí považují za ideální.

(Šalamounová, Šamanová, 2003, str. 23)

2.5 Křesťanská rodina

Žijeme v době, kterou by šlo nazvat postmoderní, dobou pluralitní. Ať už hovoříme o hodnotách, životním stylu, náboženství. Pokud bychom měli definovat postmodernismus, citoval bych Putnu (1994, str. 79): „*Prvek návratu je v postmoderně sice přítomen, ale hodnoty a motivy, branné z tradice, jsou chápány vesměs jako nezávazné motivy, kterých lze libovolně používat a libovolně je kombinovat. Právě kombinace nesouměřitelných prvků je typickým projevem umění a myšlení.*“ Křesťanské rodiny žijící přísně podle učení své církve jsou tedy jakýmsi reliktem minulosti. Musíme si uvědomit, že křesťané chápou rodinu jako instituci posvátnou a stvořenou přímo Bohem. Manželství a přístup k dětem jsou pro ně odvozeny od Ježíšových slov a skutků, tak jak je interpretují jejich církve. Je důležité si uvědomit zodpovědnost křesťanských manželů, kterou cítí k Bohu. Tato zodpovědnost se totiž promítá do každodenních i životních rozhodnutí. Jedním z důležitých bodů katolické nauky o rodině je zákaz rozvodů a nového sezdávání rozvedených. Manželství je chápáno jako nerozlučitelné, což může přinášet pocit bezpečí. To se může projevit ve větším počtu dětí v těchto rodinách. Má to samozřejmě i

odvrácenou stranu, když se jeden z partnerů legitimně vzdálí od druhého (např. kvůli domácímu násilí). Může sice žít odděleně, ale podle katolické morálky se nesmí znovu oženit/vdát (o sexuálním životě mimo manželství nemluvě).

2.5.1 Prostředí

Katolické rodiny, u kterých ovlivňuje počet dětí víra, bývají ve víře zpravidla více aktivní. Tito lidé mají tendence se setkávat s příslušníky stejné církve, s rodinami v podobných životních situacích. Římští katolíci v naší zemi mají možnost navštěvovat některé z Center pro rodinu, což jsou neziskové organizace zřizované a zaštiťované buď děkanáty, nebo přímo místními biskupstvími. Nabízí rodinám volnočasové, vzdělávací a poradenské programy a také podporu v obtížných životních situacích. Mladé rodiny ve větších farnostech se často sdružují do neoficiálních skupin, ve kterých se scházejí, podnikají výlety apod. Minimálně při nedělních bohoslužbách se rodiny navzájem potkávají a mohou se podporovat. Je důležité si uvědomit, že toto zázemí jim pomáhá vyrovnat se s tím, že podle běžné normy jsou často považováni za sociálně deviantní.

2.5.2 Katolické učení o rodině

Poslední encyklikou (text papeže na určité téma, i když nemá hodnotu dogmatu, je brán jako poučení papeže) věnovanou výhradně manželství, je encyklika Arcanum papeže Lva XIII. vydaná roku 1880. Vyhrazuje se proti polygamii, která podle něj narušuje soulad manželství. Dále např. odmítá rozvody. Prohlašuje, že původce manželství a rodiny je Bůh, a že skrze manželství mohou muž a žena dosáhnout osobní svatosti. Na tuto encykliku navazují další encykliky, např. Casti conubii papeže Pia XI. nebo Humanae vitae (Pavel VI., 1991), ale ty už se jen zabývají některými aspekty manželského života a plození dětí (Casti conubii např. eugenikou a Humanae

vitae antikoncepcí) a ne už manželstvím jako celkem. Učení církve o rodině je od encykliky Arcanum v podstatě neměnné. Církev sama považuje své učení za neměnné od Ježíše a prvních apoštolů. Encyklika má jen aktualizovat učení církve na aktuální problematiku nebo varovat před akutním ohrožením víry. Tyto dokumenty jsou často napadány pro svou zastaralost a nedostatečnou reflexi moderního světa. Probíhá mnoho sporů, ať už o antikoncepci, novém sezdvání rozvedených a potratech. Všechny nové encykliky i učení Druhého vatikánského koncilu tyto stanoviska církve potvrzují a rozvíjejí.

2.5.3 Pohled Katolické církve na předávání života v encyklikách

Encyklika, která se nejvíce dotýká předávání života a vztahu katolíků k plození a rodině, je encyklika Humanae vitae od papeže Pavla VI. Byla napsána v roce 1968, v době sexuální revoluce na Západě. Reagovala na novou situaci vzniklou dostupností hormonální antikoncepce a na změněné hodnoty společnosti. Papež Pavel VI. v ní volá manžele k odpovědnému rodičovství. Pokud se týká fyzických, hospodářských, psychologických a sociálních podmínek, rozlišuje pojetí odpovědného rodičovství na dvojí:

„Bud' řádně uvážené a velkodušné rozhodnutí mít početnou rodinu, anebo rozhodnutí, učiněné z vážných důvodů a při zachování mravného zákona, vyhnout se dočasně nebo na neurčitě dlouhou dobu narození dítěte.“
(*Humanae vitae*, 1991, str. 14)

V této encyklice se také mluví o tom, že úkol předávání života je tak důležitý, že není dán do rukou manželů, aby postupovali jen podle vlastního uvážení. Mají se řídit tvůrčím úmyslem Boha a jednat v souladu s neměnným učením Církve. Zdůrazňuje nerozlučitelnost sexuálního aktu a početí dítěte. Tato nerozlučitelnost nedovoluje podstupovat potrat a vylučuje jakýkoliv zásah, který by měl znemožnit zplození života.

Humanae vitae vyvolala vlnu nesouhlasu a to i u některých členů katolické církve. Jako správnou ji ale další encykliky, které se na odkazují. Je to zejména

Evangelium vitae (1995) od papeže Jana Pavla II. a encykliky *Deus caritas est* a *Caritas in veritate* papeže Benedikta XVI. Tyto postoje jsou tedy oficiálním stanoviskem katolické církve a objevují se tedy i v Katechismu katolické církve (viz dále).

2.5.4 Pohled Katolické církve na předávání života v Katechismu katolické církve

V Katechismu katolické církve (KKC), který je jakýmsi shrnutím toho, čemu by katolíci měli věřit, čteme: „*Plodnost je dar a cíl manželství, neboť manželská láska svou přirozeností směřuje k tomu, aby byla plodná.*“ a dále: „*Z pádných důvodů mohou manželé chtít zrození svých dětí oddálit, musí si však ověřit, zda jejich přání není plodem sobectví a zda je v souladu se správnou velkodušností odpovědného rodičovství.*“ (Katechismus katolické církve, 2001, str. 395) Což znamená, že manželé by měli chtít děti a jen za zvláštních okolností (tíživá ekonomická situace, zdravotní omezení) je možné plodnost regulovat. I to jde ale jen prostředky, které katolická církev uznává za etické. Důvody náboženské motivace nemusí být jen negativní, tedy příkazem. Motivuje i pozitivně, církev vyučuje tomu, že dítě je dar. Opět z KKC: „*Písmo svaté a tradiční praxe církve vidí v početných rodinách znamení Božího požehnání a velkodušnosti rodičů. (...) Manželé vědí, že plněním úkolu dávat život a vychovávat – což je třeba považovat za jejich vlastní poslání – se stávají spolupracovníky lásky Boha Stvořitele a jakoby jejími tlumočníky. Proto mají plnit svůj úkol s lidskou a křesťanskou odpovědností*“ (Katechismus katolické církve, 2001, str. 394)

Tato motivace se střetává samozřejmě s celou řadou protichůdných vlivů. Pokud o rodinách v české společnosti platí, že: „*Plození dětí ztratilo svůj spontánní charakter a stává se stále častěji věcí rozumové úvahy a finanční i časové kalkulace, což podporují masové rozšíření kontracepce, sexuální*

výchova ve školách i nové reprodukční technologie. Partneri plánují své rodičovství s přihlédnutím k vlastním pracovním kariérám a rodičovství odkládají.“ (Mareš, 2006, str. 40) Mareš ale upozorňuje na názor Chesnais (Chesnais, 1996, str. 729-739), který popisuje revoluční změnu v tom, že mezi země, kde je nízká fertilita patří dnes také ty, které jsou chápány jako katolické a tradiční.

Toto zjištění musíme brát na velkou váhu. V učení katolické církve se v otázce funkcí rodiny nic nezměnilo. Umělá regulace počtu dětí je povolena pouze z velmi vážných zdravotních nebo ekonomických důvodů (a to pouze prostředky schválenými katolickou morálkou – nejčastěji symptotermální metoda). Znamená to tedy, že tyto katolické rodiny buď nepovažují nařízení své církve v této otázce za směrodatné pro jejich život (méně směrodatné než hodnoty společnosti, ve které žijí) Nebo se domnívají, že by větším počtem dětí byla opravdu výrazně ohrožena jejich ekonomická situace či naplněny jiné oprávněné důvody k omezení plodnosti. O to více bude zajímavé zjistit motivace a postoje katolických rodin, které hodně dětí mají. Popř. by se mohlo ukázat, že se pro velkou rodinu rozhodnou jen rodiny s dobrou finanční vyhlídkou.

2.6 Postavení muže a ženy v katolické rodině

Tradiční pohled na katolickou rodinu nám ukazuje dominanci muže nad ženou. Manželka je podřízena manželovi a poslouchá jej. Tento postoj se odvozuje od Listu sv. Pavla Efezanům, kde píše: „*V poddanosti Kristu se podřizujte (...) ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve (...) jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřizeny svým mužům (...) žena ať má před mužem úctu.*“ (Bible, 1990, str. 185-186)

V žádné encyklice v moderní historii církve se nehovoří o tom, že by žena musela muže poslouchat a byla mu podřízena. Ani v KKC se podobný příkaz

nenachází. Nejvýznamnější text, který se tomuto tématu věnuje, je sbírka kázání papeže Jana Pavla II nazvaná Teologie těla. V té papež hovoří o tom, že úryvek z listu Efezanům byl v dřívějších dobách některými muži zneužíván k hříšné nadvládě nad ženami. Hovoří o tom, že podobně jako my, byl sv. Pavel ovlivněn kulturou ve které žil a psal. Dnešní pochopení vztahu muže a ženy je odlišné a vychází z novodobé kultury. Upozorňuje na to, že celkové pojetí toho textu je jiné, a hlavně zdůrazňuje manželskou lásku a vzájemnou odevzdanost. (West, 2005, str. 83)

Přestože tato kázání byla napsána již v 80. letech minulého století, je pohled na postavení muže a ženy v manželství u mnohých katolíků stále spíš tradiční.

3 Empirická část

V praktické části mé bakalářské práce se pomocí kvalitativní metody sociologického výzkumu pokusím odpovědět na některé otázky ohledně finančních strategií velkých křesťanských rodin. Jako metodu jsem si zvolil polostrukturované rozhovory vedené s živiteli těchto rodin.

3.1 *Kritéria výběru respondentů*

Respondent:

- rodič čtyř nebo více dětí
- pracující
- katolík

Všichni respondenti souhlasili s audionahrávkou rozhovoru.

Všichni respondenti souhlasili s tím, že jejich odpovědi budou použity ve výzkumu a budou součástí mé bakalářské práce.

3.1.1 **Způsob oslovení respondentů**

Výběr vzorků u kvalitativního výzkumu je vždy záměrný. Vybíral jsem tak, aby vzorek byl různorodý. Několik respondentů je ze severní Moravy, několik ze střední (oblast Hané) a zbylí z jižní Moravy. Ti, se kterými jsem hovořil, věděli o mém výzkumu. Nikdo z nich nebyl z mých přímých známých, příbuzných nebo přátel, a to z toho důvodu, abych se vyhnul případnému zamlčování faktů, za které by se styděli (špatná finanční situace apod.) Respondenty jsem kontaktoval díky jejich potomkům, kteří jsou často v mém věku a se kterými jsem se seznámil při svém dřívějším zaměstnání na jednom z Center katolické mládeže. Je jasné, že běžný člověk bude mít tendence před

cizím člověkem působit podvědomě lépe (nebo hůře), než jaký opravdu je, podobné je to i s finanční situací. Všechny rozhovory jsem prováděl u respondentů doma, díky čemuž jsem mohl porovnat realitu s jejich odpověďmi. Respondenty jsem tedy nevybíral tzv. metodou sněhové koule, v rámci které bych se od jedné rodiny dostával k další. Tento způsob by mohl výpovědi hodně zkreslit, protože by živitelé věděli, že na stejné otázky jsem se ptal i jejich známých a mohli by se snažit působit lepším dojmem a zlepšovat obraz o své finanční situaci nebo spokojenosti se zaměstnáním.

Dotazování probíhalo na přelomu let 2013/2014. Dotazování probíhalo odděleně s každým z respondentů.

3.2 Výzkumný předpoklad č. 1

Prvním cílem mé práce je prozkoumání předpokladu, že rodiny s větším počtem dětí, jsou stejně jako ostatní rodiny spokojené s tím, jak dělí svůj čas mezi rodinu a zaměstnání.

Podle výzkumu Českého statistického úřadu z roku 2005 odpovědělo 86 % mužských a 76,5 % ženských respondentů na otázku, zda by si v případě, že by to bylo možné, přáli změnit uspořádání svého pracovního života a poskytované péče, negativně. (Vztah rodinného, 2005, str. 38).

Můj předpoklad tedy je, že se v tomto ohledu shodují s většinou zjištěnou ČSÚ a že větší počet dětí na to nemá vliv. Předpokládám to i z toho důvodu, že: *„Pro počet dětí v rodině je klíčové, jaké jsou individuální preference manželů/partnerů a jakým způsobem spolu tyto preference interagují. Kombinace individuálních preferencí obou partnerů je pro výslednou plodnost páru klíčové, neboť tato kombinace generuje podstatně vyšší či nižší úroveň fertility.“* (Sirovátka, (1) 2006, str. 9)

Tedy, dnes v tom, kolik dětí rodina má, nehraje roli ani tak náhoda, jako

plánování partnerů s ohledem na jejich preference. Pokud se je povede sladit, mělo by to vést k větší spokojenosti s výslednou podobou vztahu práce a plnění povinností vůči rodině.

3.3 Výzkumný předpoklad č. 2

Druhým cílem mé práce je prozkoumání předpokladu, že u početnějších rodin bude subjektivní hodnocení ekonomické situace horší než u méně početných rodin.

Obecně platí, že se vzrůstajícím počtem dětí v domácnosti klesá náklad na jedno dítě, ale stoupá zatížení rodinného rozpočtu. S každým dalším dítětem se zvyšuje poměr nákladů na děti na úkor jiných nákladů nebo úspor.

Tento předpoklad se opírá o výzkum vedený Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí. Autoři píší: *„Předpoklad, že více dětí bude vyvolávat pocit příjmové nedostatečnosti, se nepotvrdil. Důvodem však je mj. to, že rozdíly vznikají až při třech a více dětech v rodině, což jsou případy vyskytující se ve výběrových souborech o velikosti mírně nad 1 000 (zde 1216) respondentů málo četné případy. Malý rozdíl mezi rodinami s jedním a se dvěma dětmi byl prokázán.“* (Ettlerová et al., 2006, str. 32)

Autoři tohoto textu poukazují na to, že analýza ze vzorku okolo tisíce respondentů není v tomto případě průkazná. Upozorňují ale už na rozdíl mezi rodinami s jedním a dvěma dětmi. Mým předpokladem tedy je, že u mnou zkoumaných rodin bude subjektivní hodnocení příjmové úrovně horší než v průměrné české rodině. Autoři citované analýzy použili metodu, kdy měli respondenti u této otázky označit svou subjektivně vnímanou realitu číslem od 1 do 5, přičemž č. 1 odpovídá velkým problémům už při nákupu základních potřeb, a v případě označení č. 5 si mohou si dovolit i nákupy finančně nákladných věcí. Při svém zkoumání za použití kvalitativní techniky

strukturovaného rozhovoru jsem tedy připojil stejnou otázku. Povzbudil jsem ale dotazované k tomu, aby toto hodnocení okomentovali a neodpověděli pouze číslovkou. U rodin zařazených do výzkumu v r. 2006 byla nejčastěji uvedené č. 3 (36,5 %), nejméně bylo označováno č. 1 (7,5 %) a č. 5 (4 %). Byl označen přibližně stejný počet č. 2 (24,5 %) a č. 4 (26,5 %). U rodiny, kde pracují oba rodiče, převažovalo č. 4 nad č. 2 a u rodin, kde pracuje jen jeden z rodičů, byla situace opačná. Čísla kopírovala Gaussovu křivku. (*Ettlerová et al., 2006, str. 32*)

3.4 Výzkumný předpoklad č. 3

Třetím, vedlejším cílem mé práce je prozkoumání předpokladu, že tyto rodiny si větší počet dětí zvolily jako svou prioritu už před svatbou a nereagovali dalšími dětmi až na vhodné finanční zabezpečení.

Předpokládám, že tito manželé plánovali velký počet dětí už před svatbou a finanční situace byla až na druhém místě. Domnívám se, že je k tomuto rozhodnutí vedla hlavně jejich víra.

3.5 Metody sběru dat

Mezi kvalitativní metody patří pozorování, rozhovory nebo analýza dokumentů. Pro svou práci jsem zvolil metodu rozhovorů. Dávají možnost se v průběhu dotazovat i na otázky, které vyvstanou. Lze se ujistit, že dotazovaný pochopil otázku správně. Z celkového dojmu přímého kontaktu je možno i lépe pochopit odpovědi a jejich kontext. Tyto rozhovory jsem vedl s živiteli těchto rodin a používal jsem otevřené otázky, které jsou více vypovídající než prosté „ano“ a „ne“. Dávají možnost vysvětlit, obhájit tvrzení. Záznamy jsem si uchoval, ale nepřikládám je jako přílohu z důvodu zajištění anonymity, kterou jsem dotazovaným slíbil. Nestrukturovaný rozhovor jsem si připravil tak, že jsem u každé zkoumané oblasti měl připravenou jednu hlavní otázku a několik podotázek, někdy jsem nějakou otázku přidal na místě. Analýzou dat získaných

při rozhovorech lze odhalit: „*témata, pravidelnosti, kvality a vztahy*“ (Švaříček, 2007, str. 207). Tyto výpovědi jsem musel samozřejmě doplnit o svou interpretaci a pomocí dat získaných z rozhovorů se pokusit odpovědět na otázky, které jsem si v práci položil.

Jako výzkumnou metodu jsem zvolil kvalitativní výzkum strukturovaným rozhovorem, a to i přes četné nevýhody této metody. Jak píše Nešpor a Lužný v kapitole o kvalitativních výzkumech: „*Kvalitativní výzkumy jsou především mnohem náročnější na tazatele, jeho znalosti i čas a jsou i dražší, přestože obsáhnou mnohem menší počet respondentů.(...) Protože nejde zpracovat statisticky, musí být každý rozhovor přepsán a analyzován v písemné formě. I zde je výzkumník tím, kdo musí nejprve porozumět, aby pak mohl vysvětlovat a interpretovat. (...) Kvalitativní výzkumy tohoto typu proto mohou zahrnovat jen několik desítek rozhovorů, které si při nejlepší vůli nemohou klást nárok na reprezentativnost vzhledem k celé populaci. Mohou však přinést skutečně nová zjištění ať už sociologického, nebo psychologického rázu*“ (Nešpor, Lužný, 2007, str. 192)

Poslední věta předchozího odstavce je jedním z důvodů, proč jsem zvolil tuto metodu. Jde více do hloubky místo do šířky zkoumaného tématu. Osobní kontakt mi může přinést poznání celého kontextu rodiny a situace, která mě zajímá.

Tato metoda má kromě výhod a nevýhod také rizika: „*Mezi výzkumníkem a těmi, jež studuje, chtě nechtě vznikají osobní vztahy, které mohou být výzkumu a veřejné presentaci jeho výsledků ke škodě, nebo mohou zkreslit jejich výsledky, aniž by obvykle byla možnost opakování šetření jinou osobou. Výzkumník je samozřejmě v „nebezpečí“, že přijme náboženské názory těch které zkoumá, nebo je naopak bude odmítat mnohem nekompromisněji, než kdyby se s nimi nesblížil. Kromě toho má k dispozici obrovské množství velmi osobních informací, s nimiž musí odpovědně nakládat. I když se bude snažit*

zachovávat anonymitu svých respondentů, zvláště u malých skupin se mu to nemusí podařit. "(Nešpor, Lužný, 2007, str. 194)

Jsem rád, že jsem výše psané četl již předtím, než jsem se výzkumu začal. Myslím, že mi hrozilo, že můj pohled bude ovlivněn „růžovými brýlemi“ – tedy že budu mít příliš jednostranný pohled na realitu těchto rodin.

3.6 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky k cíli č. 1:

1. Jak velký teď máte pracovní úvazek a jak se vyvíjel v čase?
2. Jste spokojení s tím, kolik času trávíte v práci a kolik péčí o domácnost a děti?
3. Pokud byste měli možnost více pracovat, využili byste toho?

Výzkumná otázka k cíli č. 2:

1. Pokud byste měl/a ohodnotit vaši finanční situaci od 1 do 5, přičemž č. 1 odpovídá velkým problémům při nákupu základních potřeb, a v případě označení č. 5 byste si mohli dovolit i nákupy finančně nákladných věcí.

Výzkumné otázky k cíli č. 3:

1. Mluvili jste o počtu dětí už před svatbou? Kolik dětí jste plánovali?
2. Kolik dětí je ideální pro rodinu?

3.7 Popis dotazovaných rodin

Rodina č. 1

Manželé se brali, když ženě bylo 20 a muži 25 let. První dítě přišlo po roce. Paní má vysokoškolské vzdělání (které si dodělával dálkově na mateřské), muž má střední vzdělání s maturitou. Mají pět dětí ve věku 24, 20, 17, 10, 8 let. Oba pochází z rodiny se dvěma sourozenci. Bydlí na statku, který jim slouží i jako zdroj potravin, je to součástí jejich ekonomické strategie. Rozhovor jsem vedl s paní.

Rodina č. 2

Manželé se brali, když ženě bylo 23 let, má maturitu. Muž měl 25 let a má také maturitu. První dítě přišlo po roce. Mají devět dětí ve věku 29, 28, 27, 26, 24, 22, 20, 18, 13 let. Bydlí v rodinném domě (novostavba) na okraji města. Muž je jedináček, a žena je ze tří dětí. Rozhovor jsem vedl s oběma manžely.

Rodina č. 3

Brali se, když oba měli 22 let. První dítě měli jedenáct měsíců po svatbě. Oba mají vysokoškolské vzdělání. Mají osm dětí ve věku 30, 28, 27, 25, 21, 20, 18, 16 let. Rodina žije v novém rodinném domě na malé vesnici. Rozhovor jsem vedl s pánem.

Rodina č. 4

Svatbu měli, když ženě bylo 18 let, manželovi bylo 20 let. První dítě měli po roce. Oba mají středoškolské vzdělání s maturitou. Mají 9 dětí. Nejstaršímu je 32 let, dalším 30, 28, 27, 24, 23, 18, 16, 12 let. Žijí na vesnici v rodinném domě. Rozhovor jsem vedl s paní.

Rodina č. 5

Manželé se brali, když ženě bylo 21 a muži 26 let. Žena měla maturitu, muž vysokoškolské vzdělání. Do roka přišlo první dítě. Mají pět dětí ve věku 21, 18, 15, 7, 3 let. Rodina žije v domě na vesnici. Rozhovor jsem vedl s paní.

Rodina č. 6

Brali se, když bylo ženě 22 a muži 38 let. Manželé mají oba vysokoškolské vzdělání. Mají čtyři děti ve věku 14, 12, 10, 3 let. Bydlí na malé vesnici v domě. Rozhovor jsem vedl s pánem

3.8 Odpovědi na výzkumné otázky k cíli č. 1

Tyto otázky se dotazují na pracovní poměr, jiné druhy příjmů a spokojenost s rozvržením času pro práci a domácnost.

Rodina č. 1

Ž: „Oba pracujeme na plný úvazek, ale já na plný teprve teď několik let. Já jsem měla to štěstí, že vždy když byly děti malé, tak jsem s nima byla. Ale zároveň jsem vždy něco dělala. Víte, děti nepotřebují, abych s něma byla doma. Když jsem byla na mateřské, tak jsem pracovala tady vedle v Katolickém domě jako vedoucí a ty děti tam mohly být se mnou. To byl velký plus. Plný úvazek mám ale až teď tři roky na charitě. Ten čas, co jsem teď doma, je tak ideální k mé aktivní povaze. Myslím, že manželova práce je ideální v tom, že má jen ranní směny a tak je také s rodinou podle mě dostatečně. V tomhle jsme spokojení.

Navíc máme hospodářství, opravdu vše si vypěstujeme a vychováme. Myslím zvířata. Já jsem navíc OSVČ – máme navíc nějaké nápojové automaty na kávu. Ty ani nezaberou nějak moc času, spíš když se něco pokazí. Ale větší děti už hodně práce zastanou a je vidět, že jim to něco dává. Ti malí spíš tak králíky popraví, nebo slepice.“

Z rozhovoru vyplynulo, že paní je s rozvržením doby práce a starosti o děti a domácnost spokojená. Sama upozorňuje na svou aktivní povahu, díky které jí současné uspořádání vyhovuje. Spokojená byla i dříve, měla práci do které si mohla brát s sebou děti. Oba manželé pracují na plný úvazek (k tomu podnikají s automaty na kávu a mají velký statek) a necítí, že by tím nějak strádala rodina. Myslím, že je to způsobeno i tím, že se na chodu statku podílí celá rodina, a tak spolu tráví dost času.

Rodina č. 2

Ž: „Já pracuji na ¾ a manžel na plný úvazek. Jsem vychovatelka. Dřív jsem byla na mateřské, prakticky dvacet let. Ty jednotlivé mezery jsem občas byla na podpoře, tedy vlastně dvakrát. Jinak jsem přecházela plynule. Jen mezi předposledním a posledním jsem byla chvíli uklízečka. To dřív vůbec nešlo, ty děti byly malé a nedokážu si představit, že bych u toho ještě nějak pracovala. Teď mi ten úvazek vyhovuje. Děti už jsou starší, tak si jsou schopny samy ohřát oběd. Nemůžou chodit do jídelny, to by byl opravdu finanční záprah. Ten nejmladší má třináct, tak na toho ještě dohlížíme. Kromě našich dvou platů nemáme žádný jiný příjem.

Vzhledem k tomu, že dětí bylo doma hodně, tak jsem byla ráda, že jsem doma. Práci jsem nesháněla a jednou, když jo, tak jsem zjistila, že jsem těhotná a tak už to nemělo smysl. Ale vlastně mi vyhovovalo, že jsem mohla navařit, uklidit. A když přišel manžel domů z práce, tak jsme se jim mohli věnovat. Třeba na zahrádce. Kdyby byla možnost přivýdělků, tak bych to brala, ale ne na úkor času, který děti potřebují, aby se jim někdo věnoval. Manžel by také mohl pracovat přesčas, nebo si sehnat jinou práci.“

M: „Ale to by bylo na úkor rodiny. Jasně, že bych přinášel víc financí, ale zase bych nebyl doma. A to je pak záprah i na tu manželku, když je na to sama. Ona si taky potřebuje odsadit.“

Největší rodina, ve které jsem prováděl výzkum. Živitelé si jako strategii zvolili být s dětmi a v domácnosti i na úkor finanční situace. Muž uvádí, že mohl mít lépe placené zaměstnání, ale byl by méně s dětmi, což by vedlo i k větším nárokům na jeho manželku. Z výpovědi ženy vyplývá, že při takovém počtu dětí nechtěla mít zaměstnání dříve, než budou samostatnější.

Rodina č. 3

M: „Manželce takzvaně ujel vlak. Ona už nemůže dělat to, na co vystudovala, ona je programátorka. Ale velmi mi pomáhá v mé práci v administrativě. Já jsem lékař, který pracuje i v soukromé ambulanci, pomáhá mi ve styku s pojišťovnami.

Nejsem spokojen, rád bych s nimi strávil víc času. Hlavně tedy při pohledu dozadu. Ale mnohdy o tom diskutujeme s dětmi, ale říkají, že prožili pěkné dětství. Ale kdybych to měl žít znovu, tak bych víc zdůrazňoval společné chvíle. Dovolenou jsme vždy měli skromnou. Třeba na táborech YMCA. Jen jednou jsme byli v zahraničí. Za těch x let. Půjčil jsem si mikrobus od kamaráda a jeli jsme do Chorvatska. Je třeba se uskromnit. Na první místo patří děti. Zase ale nevím, jestli bych to dokázal, být víc doma. Potřebovali jsme peníze. Vždy jsem vydělal tolik, abychom měli na naše potřeby. Žena mi pomáhá až tak od deseti let věku nejmladšího dítěte. Jiný zdroj příjmů nemáme, žijeme s tím rizikem, že kdyby se mi něco stalo, tak jsme v háji. Ale v tom je právě ta důvěra v Boha.“

V této rodinně zvolili strategii, kdy muž zajistí rodinu finančně sám, a to na úkor času strávený s rodinou. Sám muž s touto strategií není zpětně spokojen. Mrzí ho, že nemohl být s dětmi víc, ale sám uznává, že by to jinak nebylo při tomto počtu dětí a se ženou v domácnosti finančně únosné. Děti považuje za prioritu a je rád, že alespoň žena mohla být s nimi doma stále.

Rodina č. 4

Ž: „Manžel je teď v plném invalidním důchodu po vážném úrazu. Já pracuji na plný úvazek. Měli jsme automobilovou havárii., manžel se snažil i po úrazu pracovat, ale jeho stav se spíš horší a teď už je jen doma. Takže máme příjmy z mého platu a jeho částečného důchodu. Když manžel pracoval a byl i více schopný pracovat doma, bylo to samozřejmě lepší. Další příjmy nemáme. Snad jen to, že děti na vysokých mají stipendia, to je pomoc.

Určitě bych chtěla být víc doma. Víte, ještě u toho studuji a toho času mám na domácnost opravdu málo. Víte, mám už i první vnoučata, do toho práce, vlastní děti a ještě střídavě s bratrem pečuji o moji maminku.

V rodině č. 3 se manžel v odpovědi na jednu otázku vyjádřil, že kdyby se mu něco stalo, jsou jako rodina „v háji“. Je tím samozřejmě myšlena finanční situace. U této rodiny se něco podobného stalo. Muž je v částečném invalidním důchodu a hlavní zdroj příjmů do rodiny je plat ženy. Zvolili si tu strategii, že budou pracovat oba, což se jim teď vyplatilo, zůstal jim alespoň jeden hlavní příjem. Z výpovědi ženy vyplývá, že patří do tzv. sendvičové generace. Tedy že se stará ještě částečně o děti a zároveň o jednoho ze svých rodičů. Do toho studuje dálkově vysokou školu. Není spokojená s časem, který tráví s rodinou, a s tím, jak kloubí všechny své povinnosti.

Rodina č. 5

Ž: „Já jsem na mateřské dovolené, brzy mi končí. Ráda bych nastoupila do práce. To bych byla spokojená. Manžel pracuje na plný úvazek. Ráda bych měla plný úvazek. Už jsem to tak dříve mezi dětmi měla, ale rozhodně bych nechtěla směnný provoz i s prací v noci. Myslím, že to by měli být rodiče malých dětí doma.

Nemáme jiný zdroj příjmů. Ale máme vlastně hospodářství, ze kterého máme maso, zeleninu a podobně. Můj manžel nepracuje na dané hodiny. Chodí po klientech podle domluvy. Záleží na něm, kolik schůzek si domluví, takže to dle potřeby může rozvrhnout tak, aby mě zastoupil. S tím časem, který tráví doma, jsem spokojená. Jak to bude, až najdu práci, nevím.“

Rodina, kde zvolili strategii obou pracujících rodičů (po ukončení mateřské dovolené). Paní má ale představu o pracovní době (aby nebyla na úkor dětí), asi nepřijme každou nabídku. Výhodu mají ve volné pracovní době muže, který

si týden dopředu může plánovat, kdy bude v práci a kdy doma. Vypomáhají si hospodářstvím.

Rodina č. 6

M: „Oba jsme aktuálně na plný úvazek. Ale teprve několik týdnů. Ale teprve se dostáváme z jedničky (muž ještě reaguje na otázku ohledně hodnocení jejich finanční situace, kterou jsem mu položil předtím – viz otázka k výzkumnému cíli č. 2) právě tím, že si žena našla zaměstnání. Splácíme dům, potřebujeme větší auto než běžná rodina. Na toto auto jsou dražší součástky, nejsou to tak typická auta a podobně.

Chtěli bychom být víc doma. Alespoň jeden z nás by měl být doma. Z našeho pohledu jsou děti ještě malé a potřebují více péče. Myslím, že žena by měla být doma a muž by měl pracovat a živit rodinu. Vím, že třeba manželka se cítí nedocenená, když je jen doma. Po určitém čase, kdy je doma s dětmi, tak potom chce jít do nějakého zaměstnání. Z mého pohledu by to nemuselo být. I když teď má velké problémy s dojížděním, tak do té práce chtěla jít nejen kvůli penězům, i když ta situace také byla špatná. Je vysokoškolačka a má touhu se prosadit v tom, v čem je řekněme profesionál. Naplnit kariéru.“

U této rodiny se projevuje rozpor mezi strategií, kterou by volil muž a strategií, kterou volí jeho žena. Muž si uvědomuje, že finanční situace jejich rodiny není dobrá, stejně mu ale nevyhovuje, že jeho žena jezdí do zaměstnání. Podle něj by měla být doma s dětmi a starat se o domácnost. Sám ale s časem, který tráví doma, spokojený není. Chtěl by být doma víc. Muž uvádí, že má v tomto ohledu jiné priority než jeho žena, ale že ji chápe.

Shrnutí:

Je patrné, že absenci jednoho příjmu nahrazuje živitel větším pracovním úsilím a větším pocitem pracovní vytíženosti. Nespokojenost s tím, jak mají

uspořádaný pracovní a osobní život vyjádřili tři živitelé. Pokaždé se ale jednalo o jiný důvod. Otázkou je, zda v případě rodiny č. 4 by byla spokojenost větší, kdyby měli děti méně. Protože je muž v invalidním důchodu, žena se stará o svého rodiče a do toho studuje, předpokládám, že by byla nespokojená s časem pro rodinu, i kdyby měli děti méně.

U rodiny č. 3 je nespokojenost daná zvolenou strategií, kdy pracuje pouze manžel, který upřednostňuje finanční zabezpečení rodiny před společně stráveným časem.

U rodiny č. 6 je oslovený živitel nespokojený jednak s tím, kolik má času na rodinu on sám a také s tím, že jeho žena teď, když je zaměstnaná, nebude mít tolik času na domácnost a děti.

Ostatní živitelé vyjádřili spokojenost s tím, jak balancují mezi zaměstnáním (a lepší finanční situací) a tím, kolik času tráví doma s dětmi. Myslím tedy, že vyplývá, že větší počet dětí může vést k nespokojenosti s časem pro práci a domácnost, ale není to pravidlem a nutností. Záleží na prioritách manželů a řadě jiných okolností (např. jaká práce je pro ně dostupná).

3.9 Odpovědi na výzkumnou otázku k cíli č. 2

U této otázky jsem se ptal na subjektivní hodnocení finanční situace číslem od 1 do 5, přičemž č. 1 odpovídá velkým problémům při nákupu základních potřeb, v případě označení č. 5 si respondenti mohli dovolit i nákupy finančně nákladných věcí.

Rodina č. 1

Ž: „Tím, že jsem oba zaměstnaní, tak si myslím, že jsem někde na úrovni dva až tři. To co opravdu nutně nepotřebujeme, jsme si nemohli koupit. Nejsme na pětce, samozřejmě, ani na čtverce. Nechceme, na co nemáme.“

Rodina č. 2

Ž: „Já bych tipla tak dvojku, trojku. Možná víc trojka. Jako v luxusu nežijeme, ale když něco chceme, tak si prostě na to našetříme. Ale jako nemusíme mít všechno. Nemůžeme říct, že bychom žili úplně pod úroveň. Ale zase víme co s penězma. Že bych musela nějak utrácet peníze, to ne. Žijeme tím stylem, že nemusíme mít všechno. Třeba nejezdíme na dovolenou.“

Rodina č. 3

M: „Asi tak trojkou. Víte, na účtu nemáme žádnou rezervu, to je pravda. Ale s tím, co přinesu domů, vždy vystačíme. Ale na přelomu 80. A 90. let to bylo velmi kruté. Vím, že jsem si nemohl koupit hloupou košili. Jak některé děti už si vydělávají, tak už to není tak těžké.“

Rodina č. 4

Ž: „Myslím, že jsme trojka. Jako taková chudší trojka. Jasně, když to srovnám s opravdovou chudobou někde v Africe... Tak jsme prostě trojka.“

Rodina č. 5

Ž: „Já si myslím, že jsem tak 2-3. To hospodářství nám moc pomáhá. Díky tomu, že máme to hospodářství, ušetříme a můžeme koupit dětem i třeba lepší oblečení. Pro mě s manželem toho ale moc nezbyde.“

Rodina č. 6

M: „Rozhodně dvojka. Byli jsme jednička, ale teď se to postupně snadlepší. Je to těžké, když máš hodně dětí tak potřebuješ rodinný dům, větší auto.“

Shrnutí:

U rodiny č. 1 a 2 se hodnocení pohybuje mezi dvojkou a trojkou. Obě rodiny ale uvádí, že jejich hodnocení vychází i z toho, že netouží po věcech, které nemohou mít. Necítí se tedy chudší, když je nemají. U rodiny č. 3 muž uvádí, že nemá žádnou rezervu. Přesně si vystačí s tím, co vydělá. Přesto ale jejich finanční situaci hodnotí číslem 3, snad z důvodu zlepšující se finanční situace rodiny (v porovnání s minulostí). Rodina č. 4 zase své průměrné číslo 3 odvozuje od „opravdu chudých“ z úplně jiného prostředí. Živitel rodiny č. 5 udává číslo mezi dvojkou a trojkou s tím, že kdyby neměli hospodářství, byla by situace horší. Rodina č. 6 udává číslo z oslovených respondentů nejmenší – 2. Tento živitel uvádí důvody, proč je to číslo tak malé.

Je zajímavé, že v otázce nebylo uvedeno, s kým se mají srovnávat (jestli k okolní společnosti, svým představám, celému světu), a jak respondenti komentovali jimi uvedené hodnoty. Celkově se spíše potvrzuje to, že rodiny s více dětmi vnímají svoji situace hůře než rodiny s méně dětmi. Čísla udávaná živiteli potvrzují výzkumný předpoklad, že tyto rodiny se budou cítit chudší než rodiny s menším počtem dětí. Žádná z rodin neuvedla čísla čtyři nebo pět. Což je horší výsledek, než který vyplynul z výzkumu, který jsem uváděl výše.

3.10 Výzkumné otázky k cíli č. 3

Dotazoval jsem se na počet dětí, který si manželé přáli před svatbou, co je motivovalo mít velký počet dětí a kolik dětí je pro rodinu ideální.

Rodina č. 1

Ž: „No, bavili jsem se. Bavili. Jako že bychom chtěli víc dětí. Tak čtyři. Ale po tom prvním dítěti jsem měla takové gynekologické problémy, že kdyby nebyla ta medicína tak vyspělá, tak bychom žádné další vlastní děti mít nemohli. Takže jsme plánovali víc dětí a nakonec je máme. První jsme samozřejmě chtěli, pak hned druhé, ale to se nedařilo. Tak to druhé přišlo až za čtyři roky. Mám nějaké gynekologické problémy. A další pak až za čtyři. Bylo to tak náročné, že už jsme pak žádné další děti neplánovali, ale nebránili jsme se tomu a nechali tomu volný průběh. Takže to pak vždy bylo překvapení. To už jsem i chodila do práce.

Já mám dva sourozence a manžel také. Oba jsme ale chtěli víc dětí. Víte, já jsem vždy měla děti ráda, vždy jsem s něma pracovala v různých kroužcích. Dokonce, když to vypadalo, že nebudu moct mít děti, tak jsme žádali o adopci. Už jsme měli i vše vyřízeno a v tom jsem otěhotněla. Chtěli jsme děti vždy. Ale vlastně bych ani nevěděla nějaký hlavní důvod. Děti jsou samozřejmě dar od Boha.

Ideální počet dětí asi není. Každý má jinou situaci. Ideální jsou určitě ale víc než dvě, o tom jsem přesvědčena, když tomu nebrání závažné důvody.“

Rodina č. 2

Ž: „Mluvili jsme o třech dětech. Tedy tři a víc, ale ne o moc. Jaksi to ale vyšlo víc. Nebránili jsme se tomu vůbec.

Důvod. Manžel je jedináček a já jsem ze tří dětí. Náboženství tam určitě sehrálo svou roli. Jakýmsi způsobem jsme to nechávali na Pánu Bohu. Jak to přijde, tak to přijde. A tak jsme to tak prostě vzali. Nechali jsme těm dětem možnost žít. Nekonali jsme žádné kroky proti tomu. Ať už potrat, nebo nějaká antikoncepce. O tom jsme neuvažovali. Ani o tom plánovaném rodičovství.

Nejméně dvě a nejvíc...no kolik každý může. Myslím, že jedináček je špatně. Já to vidím v té družině, někteří jedináčci jsou rozmazlení nebo takoví samotáři. Už ty dvě se musí dělit. Víte, manžel je jedináček, a že si to zažil, že to není příjemné.“

Rodina č. 3

M: „Měli jsme vždy představu o velké rodině, mluvili jsme asi o pěti dětech. Já má jednoho sourozence, žena má bratra. Jsme z normálních českých rodin. Já jsem jako dítě strašně toužil po velké rodině. Já jsem to tak vnímal, tam bych hledal ten prapůvod té naší velké rodiny. Náboženství ten původní důvod asi nebyl. To tam hrálo roli až později, když uvěřila i moje žena. Brali jsme se jako věřící a nevěřící.

Minimálně tři děti, ale spíš víc. Ale aby je lidé zvládli vychovat.“

Rodina č. 4

Ž: „Plánovali jsme čtyři děti. Já má čtyři bratry, manžel má tři sestry, takže nám to přišlo normální. Oba jsme z věřících rodin a i v okolí to bylo docela normální.

Ideální jsou čtyři děti. To už je taková hezká rodina.“

Rodina č. 5

Ž: „Plánovali jsme 3 – 4 děti. Uvědomovali jsme si, že je to víc, než je asi obvyklé. Ale měli jsme takovou tu představu té velké hezké rodiny. Nechtěli jsme být doma sami. Roli samozřejmě hrálo i náboženství. Rodina je požehnání, tak jsme k tomu přistupovali.

Ideální je určitě tři a víc.

Rodina č. 6

Nějak moc jsme to neprobírali, ale myslím, že jsme zmiňovali 3-4. Já má dva sourozence a manželka tři.

Ideálem by bylo pro rodinu mít čtyři děti. Ale to by musela naše společnost rodiče podporovat, což se u nás v republice aktuálně neděje.

Shrnutí:

Většina rodin uvádí, že ideální rodina (pokud to okolnosti dovolí) by měla mít více než dvě děti. Jedna uvádí, že dvě a víc. Je tedy patrné, že větší počet dětí mají tito rodiče dané ve svém pohledu na svět. Důvody, které rodiny uvádí, jsou různé. Touha neopakovat chybu svých rodičů, když byl jeden z dotazovaných jedináček a nevyhovovalo mu to. Pak náboženské důvody, touha po velké rodině atd. Je tedy patrné, že většina těchto rodin chtěla mít více dětí už před svatbou a nerozhodovali se pro ně až v situaci, kdy věděli, že uživí další děti. Směřovali k velké rodině už výběrem zaměstnání, obydlím, které si zvolili (všechny oslovené rodiny bydlí v rodinném domě). Někteří manželé uvedli, že nebránili dalším dětem, i když dosáhli stavu, kdy už jim počet dětí vyhovoval a který považovali za ideální.

4 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat životní a finanční strategie živelů velkých křesťanských rodin. V teoretické části jsem si vytyčil hlavní a vedlejší výzkumné předpoklady, definoval hlavní pojmy, podíval se zblízka na finanční strategie rodin a faktory a mechanismy ovlivňující reprodukční chování a participaci na trhu práce. Dále jsem si stanovil teoretické předpoklady pro další práci na výzkumných předpokladech.

Závěr prvního cíle je potvrzení mého výzkumného předpokladu. Spokojenost s tím, kolik času tráví rodiče doma a kolik v práci se nesnižuje ani s větší rodinou. Obecně se dá říct, že u těchto rodin se zvyšuje riziko, že pokud selže nějaký zásadní zdroj příjmu (nemoc, vyhození z práce), bude živel víc nucený vzít i práci, která mu nebude časově vyhovovat. Většina dotazovaných živelů za běžného stavu, to ale zvládá stejně jako většina českých rodin.

Závěr druhého cíle také potvrdil můj předpoklad. Čísla subjektivní spokojenosti byla opravdu menší, než u rodin s nižším počtem dětí. Musím ale přiznat, že jsem myslel, že bude větší roli hrát fakt, že katolické rodiny jsou tradičně patriarchální, a ve většině z nich bude pracovat pouze muž, což povede k horší finanční situaci. To se mi nepotvrdilo. Katolické rodiny z mého výzkumu se v tomto ohledu podobají průměrným českým rodinám.

I poslední předpoklad byl potvrzen. Rodiny si většinou velký počet dětí zvolily za svůj životní cíl již před tím, než věděly, jaké budou mít finanční podmínky. Nepotvrdilo se mi ale to, že je k tomuto rozhodnutí vedla hlavně víra. Důvody to byly mnohem více různorodé. Je možné, že k tomuto závěru mohu docházet proto, že se rodiny styděly mluvit o tak intimní věci, kterou pro někoho může být jeho víra. Protože ale o jiných tématech, která jsou osobní, mluvily velmi otevřeně, nemyslím, že by to tak opravdu bylo.

Prozkoumat v celé šíři finanční strategie živelů velkých křesťanských rodin se mi povedlo jen z jednoho úhlu pohledu možného zkoumání. Šlo by se více zaměřit na rozpočet a plánování rodin (a použít třeba jen jednu nebo dvě rodiny) nebo naopak ve velkém kvantitativním šetření prokázat i jiné zákonitosti. Takto jsem prozkoumal hlavně subjektivní stránku pohledu těchto živelů. Pro mě je ale právě toto důležitým výstupem mé práce. Při objektivním zkoumání by se pravděpodobně přišlo na to, že rodiče se svými dětmi stráví ve skutečnosti méně času a že finanční propad je ještě větší než uvádějí. Pro mě by ale tento způsob zkoumání měl menší vypovídající hodnotu o jejich vlastním vnímání situace.

Rád bych ještě poukázal na pár zajímavých faktů, které vyplynuly během rozhovorů, ale na které nebyl v rámci zpracování výzkumu prostor. Umožní nám více plasticky pojmout tuto problematiku. Všechny tyto rodiny například uvedly to, že nepodporují (nebo nebudou podporovat) své děti na vysoké škole v úplném rozsahu. U některých rodin si děti hradí vše kromě nejnútnejších výdajů (tedy dopravy, ubytování, jídla, učebnic). Musí si na všechny své zájmy a jiné činnosti vydělávat samy. U některých to šlo ještě dál a děti si musí samy vydělávat i na část nutných nákladů nebo je hradit celé. Některé rodiny uvedly, že by takto postupovaly, i kdyby byly v lepší finanční situaci z důvodu, že dítě si pak vzdělání více váží. Nebudu se pouštět do hodnocení takového přístupu, jen jej uvádím jako příklad výchovného působení typického pro tyto rodiny. Na návštěvě v jedné z rodin jsem si povídal s jednou z dcer, která měla v ruce drahý fotoaparát. Říkala mi, že si na něj šetřila čtyři roky na letních brigádách. Bylo by zajímavé porovnat hodnoty dětí vyrůstajících v těchto rodinách s hodnotami průměrných vrstevníků a to, zda se cítí být ochuzeni.

Psaní této práce mi pomohlo utřídit si názory na tuto problematiku. Bylo zajímavé nahlédnout do života respondentů i hledat v odborných publikacích podnětné a cenné informace týkající se tématu. Myslím, že získané zkušenosti využiji i v dalším životě.

5 Zdroje

BECK, U. *Riziková společnost – na cestě k jiné moderně*. Praha: Slon, 2004. ISBN 978-80-7419-047-6.

Bible ČEP, List Efezským 5. Praha: Biblická společnost, 1990.

ETTLEROVÁ, S. et al. *Harmonizace rodiny a zaměstnání – současné možnosti a jejich reflexe u mladé rodičovské generace*. Praha: VÚPSV 2006. ISBN 80-87007-38-7.

CHESNAIS, J. - C. Fertility, family and social policy in contemporary Westert Europe, *Population and Development Review*, 1996, roč. 22, č. 4, str. 729-739.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 807192-488-1.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KÜNG, H. *Po stopách světových náboženství*. Praha: CDK, 2006. ISBN 80-7325-059-4.

PAVEL VI. *Humanae vitae*. Praha: Scriptum, 1991. ISBN 80-900335-5-5.

PUTNA, M. C. *Křesťané mezi ideologií a gulášem*. In *My poslední křesťané*. Praha: Torst, 1999. ISBN 80-7215-097-9.

MAREŠ, P. *Zaměstnání, rodina a dítě v dynamice moderní společnosti*.
In *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Brno: František Šalé – ALBERT,
2006. ISBN 80-7326-104-9.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny: její vývoj, teorie a základní problémy*. Praha:
Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

NEŠPOR, Z., LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*. Praha: Portál, 2007.
ISBN 978-80-7367-251-5.

SIROVÁTKA, T. (1) et al. *Úvod*. In *Rodina, zaměstnání a sociální politika*.
Boskovice: Albert, 2006. ISBN 80-7326-140-9.

SIROVÁTKA, T(2) et al. *Rodina a reprodukce versus zaměstnání a role
sociální politiky*. In *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Boskovice: Albert,
2006. ISBN 80-7326-140-9.

ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G. 2003. Představy respondentů o
partnerských vztazích a rodině. *Naše společnost*, roč. 1, č. 3-4, str. 25-
31. ISSN 1214-438X.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických
vědách. Pravidla hry*. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-313-0.

WEST, CH. *Teologie těla pro začátečníky*. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-
86949-18-4.

Anotace:

Příjmení a jméno autora: Vít Raška
Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky FF UP
Název práce: Zdroje příjmů a finanční strategie živitelů
velkých křesťanských rodin
Počet znaků: 53 734
Počet příloh: 0
Počet titulů použité literatury: 17
Klíčová slova: Rodina, finance, křesťanství, katolická církev,
děti.

Práce pojednává o katolických rodinách s vysokým počtem dětí, které tvoří minoritní část české populace. V teoretické části jsou shrnuty funkce rodiny, faktory a mechanismy ovlivňující reprodukční chování a pohled katolické církve na rodinu, reprodukci.

Cílem empirické části bylo zjistit finanční strategie živitelů velkých křesťanských rodin metodou kvalitativního výzkumu. Byla zvolena forma polostrukturovaného rozhovoru, který byl veden s živiteli šesti rodin. Stanovené výzkumné předpoklady byly potvrzeny.

Annotation:

Author's first name and surname:	Vít Raška
Department and Faculty:	Katedra sociologie a andragogiky FF UP
Title:	Resources of income and financial strategies of big Christian family breadwinners
Number of signs:	53 734
Number of appendices:	0
Number of literature titles:	17
Keywords:	Family, finance, Christianity, Catholic Church, children.

This work deals with catholic families with high number of children that form minority in the Czech population. In the first part family functions, factors and reproductive behavior mechanisms are summarized as well as catholic view on family and reproduction.

The aim of the empiric part was to determine financial strategies of big Christian family breadwinners using qualitative method of research. Semi-structural interview was used with six breadwinners. Research presumptions were confirmed.